

אגישמקע ווארט

גליון תתי"ט פרשת בראשית כ"ז תשרי תשפ"ו

אגדה ובקיאות

"ויעש" (א, כ"ה)

"ויעש - תקנם בצביונם בתיקונן ובקומתן" (רש"י)

אפילו החוקרים מודים שהאינסטינקטים של בעלי החיים הם יד ה', למשל, הזכוב מטיל את ביציו בתוך שעועית בזמן שהיא רכה, ואחר כך הוא קודח בה חור, כי אחרת השעועית תתקשה והולד לא יוכל לצאת. כמו כן יש צרעה שעושה את הקן שלה בתוך החול, ובכדי שיהיה מזון לולדות, היא לוקחת זבובית ומשתקת אותם - משום שאם תמיתם, הם ירקבו לגמרי - ושמה אותם בקן, כדי שכשהולדות יצאו לאויר העולם יהיה להם מה לאכול. אחר כך היא מכסה את הקן בשכבה דקה של חול, להגן עליו מפני שאר השרצים. ואחרי שהולדות גדלים הם פורצים את שכבת החול ויוצאים לאויר העולם. מהיכן יודעים הזכוב והצרעה את כל זה?

גם ליונים יש חוש לקן שלהם. בברלין עשו נסיון, ששלחו יונים במטוס לבריסל - כאלף ק"מ מברלין, ושם שחררו אותם. כעבור זמן קצר הם חזרו לברלין. פעם נוספת הטיסו את היונים ללונדון - ושוב הם חזרו לקן שלהם. אין שום ספק שבתוך הטבע ניתן לראות את יד הבורא.

(שיעורי חומש)

"ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותינו" (א,

כז)

א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים - אל יברא, ומהם אומרים - יברא וכו', רב הנא רבה של ציפורין אמר, עד שמלאכי השרת מדיינין אלו עם אלו ומתעסקין אלו עם אלו, בראו הקב"ה, אמר להן, מה אתם מדיינין כבר נעשה אדם (מד"ר ח, ה)

והנה, לעיל במדרש אמרו שם, בשעה שבא הקב"ה לברא את האדם הראשון, נמלך במלאכי השרת, ואמר להם, נעשה אדם, בצ- למינו כדמותינו, ומדוע נמלך ה' במלאכי השרת? "ללמדך דרך ארץ וענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן" (רש"י) וכשנצרך שני הדברים יחד יוקשה הדבר מאוד, הקב"ה שואל ונמלך במלאכי השרת - בשביל מידת ד"א שימלך הגדול בקטן, ולבסוף, עד שהספיקו המלאכים להכריע - "אמר להם הקב"ה מה אתם מדיינין כבר נעשה אדם", ומה זאת?

סיפר הגה"צ רבי בן ציון ברוך זצ"ל עובדא דהוי בדידיה, כשרצה ליסד ישיבה בעיר לוצק, היה זה קרוב לחג הפסח, ולא היה בידו שום אמצעי לסדר להם אכילה ושינה וכו', ואעפ"כ סיפר, שלח-

תי טלגרמה שיבואו הבחורים ללוצק, ובאו כחמש עשרה בחורים, וסמכתי ע"ז שלאחר שיבואו כבר אדאג אצל הבעלי בתים להת- רימם כנהוג, ואולם כשבאתי לפני הבע"ה התרעמו עלי וטענו נגדי, מדוע לא עשיתי אסיפה קודם שהבאתי את הבחורים, לדון עמהם אם לעשות כאן ישיבה או לא

ועלה בדעתי רעיון נפלא כדי לפייסם, ואמרתי להם כך: הנה אמרו במדרש שנתיעץ ה' עם המלאכים לפני שעשה את האדם, ועד שהמלאכים הספיקו לדון אמר להם ה' כבר נעשה אדם, ויש להבין ממ"נ, אם נמלך הקב"ה למה בינתיים ברא את האדם בלא תשובתם. אלא שכך אמר להם הקב"ה, על מי אתם דנים אם לברא או לא, על האדם! וכי יודעים אתם טיבו של האדם - מהו כדי שתדונו עליו? והרי עוד לא נברא! הנה הוא לפניכם עכשיו תוכלו לדון אם היה כדאי!...

ואח"כ באמת הראה להם הקב"ה שיש בו חכמה יותר מהם, שידע לקרא שמות וכו'. כמו"כ סיים בנידון דידן, עד שאבא ואדון עמכם אם לפתוח ישיבה או לא, הנה לפניכם צורת בני תורה, כעת תוכלו לראות במעלתם ולדון, ובודאי תראו שכדאי היה הדבר! (לב שלום)

"ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים

ברא אותו זכר ונקבה ברא אותם" (א, כז)

ויל"ע אמאי בשאר הנבראים (א-כא, א-כה) כתיב אחר הבריאה "כי טוב", אבל באדם לא כתיב אחר בריאתו "וירא אלקים כי טוב"? ואין לומר דהא כתיב בפסוק ל"א "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב וגו'" א"כ הרי כולל גם את האדם, זה אינו דהרי בכל דבר חוץ מהאדם מובא גם בנפרד "והנה טוב מאוד", ועל כרחך שהטוב של פסוק ל"א הוא הגדרה אחרת, הוא הגדרה כללית על כל הבריאה שהיא בכללותה טובה ולא בפרטיות על כל דבר ודבר וכמו שמוכח מלשון הפסוק "את כל אשר עשה", ומשא"כ ה"טוב" שכתוב בכל דבר ודבר הוא הגדרה פרטית, וצריכים את שניהם דהנה כל דבר אף שבפני עצמו הוא טוב מאד אבל עדיין צריך שיהיה טוב גם כשהוא עם אחרים וע"כ חוץ "מהטוב מאד" הפרטי כתוב בסוף על כל הבריאה "והנה טוב מאד" כללי על הכל, פי' שכולם מתאימים זה לזה.

ונראה לומר שלשון "טוב" שייך לומר רק כשיש גם "שלימות", וכמבואר ברש"י לעיל (א' ז') "ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני לפי שלא היה נגמר מלאכת המים עד יום ג' והרי התחיל בה בשני ודבר שלא נגמר אינו במלואו וטובו, ובשלישי שנגמרה מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת כפל בו כי טוב ב' פעמים אחת לגמר מלאכת השני ואחת לגמר מלאכת היום", וכן איתא בגמ'

"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים" (ב, ד)

ה' אלקים. כאן כתוב לראשונה שם הוי-ה ב"ה, עד עכשיו נמצא רק שם אלקים. "ה' אלקים" זה השם המלא. שם הוי-ה ב"ה פירושו שהשית מהוה את הכל, אלקים פירושו שהוא מנהיג את הכל. ושניהם ביחד זה שם מלא. ורק כאן, לאחר שהסתיימה בריאת שמים וארץ וכל צבאם - אפשר להזכיר את השם המלא, כי חז"ל (בר"ר יג, ג) אומרים ששם מלא אינו יכול לחול אלא על עולם מלא.

בסידור "אשי ישראל" מובא מהגר"א שמבאר למה הפסוק מתחיל ב"שמע ישראל", היה מספיק לומר "ה' אלקינו ה' אחד", ולמה צריך להקדים "שמע ישראל"? ומפרש הגר"א שכשאדם מביע את השמות "ה' אלקינו ה' אחד", חלים השמות הללו עליו, זה חלות שם על האדם, וכדי שיחול שם מלא "ה' אלקינו" על האדם, הוא צריך להיות עולם מלא. והרי אדם פרטי אינו עולם מלא, וכיצד הוא יהיה לעולם מלא? לכן אומרים "שמע ישראל", ובזה הוא כולל את עצמו בתוך הכלל ישראל שהוא עולם מלא, ונעשה לחלק מן אותו "עולם מלא", ויכול לחול עליו שם "ה' אלקינו".

זה כלל ששם מלא חל רק על עולם מלא. לכן, בפרשת עמלק כתוב "כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור" (שמות יז, טז). כל זמן שעמלק בעולם אין הכסא שלם ואין השם שלם, מפני שהמציאות של עמלק בעולם מראה שאין העולם מלא, כי יש כח רע בעולם.

ולכן, אין הכסא שלם ואין השם שלם, "כס י-ה", לא "כסא י-הוה".

(שיעורי חומש)

חמד מערכת ב' סי' ד' סקי"ט [ח"א ע' קפ"א] שהביא פלוגתת האחרונים האם בן נח מוזהר על איסור אכילת אבר מן החי פחות מכזית יעו"ש, ושוב צ"ע לדעת הפוסקים דב"נ מותר לאכול ח"ש, למה נענשה אדם הראשון על אכילת פחות מכשיעור.

והנראה בזה, דהנה איתא במדרש [פי"ט פ"ב] א"ר אבא בר כהנא ואכלתי אין כתיב כאן, אלא ואוכל, אכלתי ואוכל ע"כ, והיינו שאדם הראשון אמר להקב"ה שבדעתו לאכול עוד מעץ הדעת, [והמשך דברי המדרש בשם ר"ל שלא נטרד אדם מגן עדן עד שחירף וגידף].

הלא מעתה מיושב היטב, ע"פ הא דאיתא בירושלמי תרומות פ"ו ה"א דמודה ר"ש בן לקיש דח"ש אסור מן התורה בדעתו להשלים, וכתב בשו"ת צפת פנח ס' רע"ח דהיינו אף כשבדעתו להשלים אחר שהיית שיעור כדי אכילת פרס [דאם דעתו להשלים תוך כדי אכילת פרס ודאי אכילת איסור היא] וא"כ ניחא מה שנענש אדם על אכילתו אף שהיתה פחותה מכשיעור, דכיון דדעתו היה להשלים אסור אף בחצי שיעור, [ובבית יצחק יו"ד ח"א סי' צ' סק"ה כתב בביאור דברי הירושלמי דדעתו להשלים, דהיינו דוקא אם השלים בסוף ואכל כל השיעור תוך כדי אכילת פרס, ויש לפלפל ואכ"מ].

(חבצלת השרון)

בבא קמא דף נה ע"א לבאר מפני מה לא נאמר טוב בדברות הראשונות "הואיל וסופן להשתבר", הרי דרך כשיש שלימות לדבר נקרא "טוב".

והאדם כיון דכתיב עליו לקמן (ב' ח') "לא טוב היות אדם לבדו" חזינו שעדיין לא נקרא "שלם" לא נקרא "טוב" כל זמן שאין לו אשה דעדיין חסר לו העזר, וכדאיתא בגמ' יבמות דף ס"ב ע"ב "אמר רבי תנחום א"ר חנילאי כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה, בלא שמחה דכתיב (דברים יד) ושמחת אתה וביתך, בלא ברכה דכתיב (יחזקאל מד) להניח ברכה אל ביתך, בלא טובה דכתיב (בראשית ב) לא טוב היות האדם לבדו. אבל כשנושא אשה נהיה "טוב" כדאמרינן בגמ' ברכות דף ח ע"א "אמר רבי חנינא לעת מצא זו אשה שנאמר (משלי יח) מצא אשה מצא טוב", פי' שבנשיאת האשה מצא הטוב שהיה חסר לו, ומשא"כ בבריותיו כיון שעדיין לא היה לו את חוה ע"כ לא כתב טוב, וזהו מה שתרגמו בתרגום אונקלוס ויונתן במלת "טוב" מתרגמים "ארי טב" אבל באדם דכתיב "לא טוב" מתרגמים "לא תקין" כי עדיין חסר בבריהא שלו, אך עדיין יש להבין אמאי כשנתנו לו את חוה לא כתיב "והנה טוב מאד"?

ונראה לומר שכל דבר בבריהא מיד כשנברא הוא בשלימותו מתחילת בריאתו לעולם ועד, כגון בהמה מתחילת ברייתו היא בשלימותה ועושה תפקידה כמות שהיא כך כל הזמן ללא שום שינוי, משא"כ אדם שנברא בעולם לעבוד את הקב"ה ורק כשעובד את הקב"ה ועושה את רצונו שייך לומר עליו לשון טוב, וכל זמן שאינו עובד על עצמו לתקן עצמו לא שייך עליו טוב דאולי יקלקל וע"כ לא כתוב טוב אפי' אח"כ כשכבר היה לו את חוה דדבר זה תלוי בעתידו, וזה מה שכתב בספורנו על לא טוב היות האדם לבדו "לא יושג טוב התכלית המכוון". (נחלת צבי)

בעומק הפרשה ריתחא דאורייתא

"ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל" (פ"ג פ"ו)

בספר אור המאיר סי' ס"ו [להגאון ר' מאיר שפירא מלובלין זצ"ל] הביא דאיתא במדרש שחוה לקחה כזית מעץ הדעת וחילקה ממנו לאדם ולבעלי החיים, והנה אדם נצטוו שלא לאכול מעץ הדעת, ואין אכילה פחות מכזית, ומעתה הביא שבמדרש תלפיות פריך דכיון שחוה האכילה כזית לכולם נמצא שלא אכל אדם אלא פחות מכזית, ויקשה לדעת ריש לקיש ביומא עג: דס"ל דחצי שיעור מותר מן התורה, וצ"ע.

ובסוף דבריו כתב הגאון הנ"ל ליישב עפ"י שיטת הר"מ בפ"ט מלכים ה"י שב"נ שאכל אבר מן החי או בשר מן החי כל שהוא חייב מיתה, לפי שלא ניתנו השיעורים בסיני אלא לישראל ולא לב"ג, והארכתי בזה בכמה דוכתי בספר זה, אשר לפי"ז קושיא מעיקרא ליתא, כי באמת אדם הראשון הוזהר לבל יאכל כל שהוא מעץ הדעת, ופשוט.

אמנם דעת התוס' בחולין לג. [ד"ה אחד] דשיעור כזית נאמר אף באיסורי אכילה דב"ג, ובפמ"ג סי' ס"ב במשבצו"ז [ד"ה נסתפקתי] ביאר פלוגתת הר"מ והתוס', ויעוין בשדי

”וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לִבְדּוֹ אַעֲשֶׂה

לו עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ” (ב, ח)

וברש"י, שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקב"ה בעליונים יחיד ואין לו זוג, וזה בתחתונים ואין לו זוג.

יש לעיין מדוע הניח רש"י הטעם הפשוט שאמרו חז"ל (ביבמות ס"ב) השרוי בלא אשה, שרוי בלא תורה, בלא שמחה, בלא ברכה ובלא שלום וכו', והביא טעם זה?

משום דגם הטעם שכל השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה וכו', אנו סבורים שהדבר כפשוטו, אך כשנתבונן נשאל מדוע אמרו חז"ל ששרוי בלא טובה וכו', הרי גם קודם שנושא אשה הרי הוא לכה"פ חצי בריה, וא"כ גם אם אין לו טובה שלימה ושמחה שלמה, אך חצי שמחה יש לו, ומדוע אומרים חז"ל שאין לו כלום?!

אכן, אילו כל בריאת האשה היתה למלאות חסרון האדם בטובה וברכה וכדומה, היה יכול הקב"ה לברא את האדם באופן שיהא שלם בכל הדברים לבדו, ושלא יהיה נזקק לאשה עבור זה, ובכדי שיהיה לאדם ולדות, היה יכול הקב"ה לברא את האדם באופן שיוליד בלא אשה כמובן, ומדוע נברא ה' את האדם בחסרונות - עד שנצרך למלאותם ע"י עזר כנגדו?

הוי אומר, משום ש"לא טוב היות האדם לבדו", וכדפרש"י שלא יאמרו שתי רשויות הן וכו', ומי יהיו אלו שיאמרו שתי רשויות הן - שלכן נבראת אשה? אנו חושבים שהדברים אמורים לאפיקורסים... לא! הכוונה על עצמיו ג"כ! שלכן נבראה האשה שלא יאמרו בני האדם על עצמם, שתי רשויות הן הקב"ה בעליונים ואנחנו בתחתונים.

מפני שכך מידת בנ"א, שאם שרוי לבדו ואינו דואג על אחרים ומטפח רק את ה"אני" שבקרבו... יורד דרגה אחר דרגה עד שחושב עצמו לאלוה!... וטועה בעצמו ומטעה אחרים כמו שהיה אצל חירם.

אך כשנברא האדם בחסרון, וצריך למלאות חסרונו ע"י זולתו, וצריך ממילא גם לדאוג על עניני זולתו, אז לא ירום לבבו ולא יגיע לכפירה לומר שתי רשויות הן, ויידע שאינו אלא בשר ודם וכו'.

והוא הוא הטובה והברכה השמחה והתורה, שאמרו חז"ל שחסר לו לגמרי בלא אשה, שכשהאדם מעקם עצמו וטועה אחרי שריו לבו נאבד ממנו השמחה והברכה וכל הטובה, אך כשהולך ישר - אז, "ולישרי לב שמחה".

והיוצא מזה הוא, שהצורך של האדם באשה מעמידו על האמת, וזה מביא לו כל הטובה, והרי זה הטעם עצמו שכתב רש"י שלא יאמרו שני רשויות הן וכו', וא"כ הכל דבר אחד, והטעם שהביא רש"י הוא השורש לכל הטעמים!

(עוד יש להוסיף, שאילו נברא האדם יחידי יחשוב עצמו לאלוה כנ"ל, אך משנצרך אשה, כבר יידע שהוא בשר ודם כבהמה, כמו שאמרו חז"ל (מד"ר ח, א) ארבעה דברים האדם כמלאך, שעומד כמלאך, ומדבר, ויש בו דעת, ורואה כמלאכים, ובארבעה דברים כבהמה, אוכל ושותה, פרה ורבה, מטיל גללים ומת כמו הבהמות. והנה אילו לא היה נצרך לאשה הרי שבד' דברים כמלאך ורק בג' כבהמה, אך כשנצרך לאשה יודע שהרי הוא כבהמה בד' דברים, ולא ירום לבבו לומר שתי רשויות הן.

והנה מכאן שבריאת האשה היתה ללמד לאדם שהרי הוא כבהמה כלומר: שלא נעשה מזה אידאלו! (לב שלום)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: הרב שליט"א השיב, דאם נזכר בשעת אמירת בא"י רופא חולי, ששכח משיב הרוח אין לו לסיים "עמו ישראל" אלא יחזור לראש מיד. וק"ל הרי לפי"ד החזו"א [ראה להלן פרק כו, בענין מאה ברכות] גם אם טעה וחזור לראש מצטרפת תפילתו הראשונה למאה ברכות ונחשב לברכה ואינה לבטלה, ולפי"ז אילו יסיים חולי עמו ישראל תהיה בידו ברכה שלמה, משא"כ כשיפסיק באמצע וחסר ממטבע של הברכה דנמצא שאין זה ברכה כלל והיה לבטלה ממש?.

תשובה: חלילה לעשות לכתחילה ברכה שלא כדין.

שאלה: שכח משיב הרוח בשחרית ונזכר באמצע ועומד לחזור לראש, והציבור אומרים אז קדושה, האם יענה עמהם קודם שיחזור ויתחיל מראש התפילה, או אסור להפסיק?.

תשובה: לא יפסיק.

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כח) שאם שכח משיב הרוח ונזכר אחר שכבר התחיל נקדש, אינו יכול לומר במקום שנזכר משיב וכו' דכהתחיל ברכה אחרת דמי. מהו אם גמר מחיה המתים ושכח משיב הרוח, והוא נוהג לא לומר נקדש אלא לשמוע מהש"ץ כעיקר הדין [כמובא בשו"ע סי' קכה סעי' א, ומשנ"ב שם ס"ק ב] והתחיל לשמוע נקדש, האם גם אז א"א לומר משיב הרוח?

תשובה: גם אם שומע נקדש ורוצה לצאת י"ל דהוי התחיל.

שאלה: בהנ"ל וכשגמר מחיה המתים הציבור אומר קדוש קדוש, ויש לו ברירה או לומר קדוש או משיב הרוח, ואם יאמר קדוש נמצא שיצטרך לחזור לראש, מה יעשה? ואולי ישתוק וישמע (אלא שאז לא יהיה לו תוך כדי דיבור)?

תשובה: יאמר משיב הרוח.

”מֵאֲדָם עַד בְּהֵמָה” (ו, ז)

הנה הראה רבנו הגרי"ז זצוק"ל בפירוש רש"י סוף פ' בראשית: "מֵאֲדָם עַד בְּהֵמָה" אף הם השחיתו דרכם. ד"א הכל נברא בשביל אדם, וכיון שהוא כלה - מה צורך באלו. עכ"ל רש"י. אבל הנבראים העליונים לא נמחו במבול, שהם לא נבראו בשביל האדם.

והראה רבינו הגרי"ז זצוק"ל שהדבר מפורש יוצא מפי הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשנה [בדף נה ע"א טור ב' בש"ס וילנא] וזה לשון קדשו: "אך על דרך כלל יש לדעת שכל הנמצאים שתחת גלגל הירח נמצאו בשביל האדם לבדו, ועוד שם [בע"ב טור א']: "...אדם כבר אמרתם שהחכמה האלקית לא המציאה דבר לריק אלא לענין וכי כל היצורים שמתחת גלגל הירח - הנכבד מהם הוא האדם..." הרי שכתב הרמב"ם: "שמתחת גלגל הירח".

(משמר הלוי)

ווייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח

באפיו נשמת חיים" (ב, ז)

במשל חודר המשיל אדמו"ר הגה"צ ר' ליב חסמן את ההרכב המנוגד שבאדם, שנברא מעפר מן האדמה ונשמת חיים יחד, ונוסיף אנו לתארו, ונמשיך אל המוסר השכל היוצא ממנו.

פעם בעקבות הלשנה של שונאי הדת, גזרה המלכות על ה"חפץ חיים" זצ"ל מאסר ממושך, והח"ח נלקח אל מאחורי סורג ובריח וישב בכלאו. באותה תקופה, נתפס גם "אלקפונא" שהיה בשעתו ידוע לפושע גדול ורוצח נתעב, ולרוב רשעותו ואכזריותו הטיל אימה ופחד גם על המלכות עצמה, ואפי' הזכרת שמו לבד עוררה חלחלה אצל רבים, ולאחר מאמצים רבים הצליחה המלכות לאוסרו בנחושתיים, והכניסוהו לבית הסוהר, ולאחר חדר שהח"ח כלוא שם.

ועתה ננסה לתאר לעצמינו את החפץ חיים זצ"ל ואלקפונא יושבים יחדיו בבית האסורים בכפיפה אחת, מן הסתם הח"ח שהיה אדם נמוך קומה וצונם, חלש ותשוש, יושב מצד אחד, ומולו אלקפונא גבה הקומה ורחב המידות וכו', ואלקפונא מנחית אגרופו מכת מות על הח"ח.

ואולם מחזה פלא והפלא היה שם, הח"ח פונה לאלקפונא ושואלו הלכה תמוהה ברמב"ם, ואלקפונא מניע באגודלו ומישה מן הרשב"א!... הלא לא נאמין למראה עינינו אם נראה את המחזה, ונחשוב בודאי כי אנו חולמים בהקיץ, אך כך בדיוק הדבר כשגמרו לדבר בלימוד עברו ל"אגדתא", והח"ח מביא זוהר ואלקפונא עונה כנגדו מכתבי האר"י... אח"כ נתיישבו שניהם ליד השולחן לסעוד את סעודתם, והח"ח מברך המוציא ואלקפונא עונה אמן, הח"ח אומר דברי תורה בשעת האכילה ואלקפונא מאזין היטב, הפלא ופלא.

והפלא הלזה אינו משל, אלא נמשל ממש, שהרי זה מתרחש בכל אדם ואדם המורכב מגוף ונשמה, הגוף זה אלקפונא, רצונות ותאוות שפלים, וכמו שאמר פעם אחד מחכמי המוסר, שאם ראינו רוצח כחמלנצקי ימ"ש, בל נחשוב שרק הוא יכל להגיע לשפלות כזאת, שהרי היה בשר ודם כמונו, ואם היה רוצח כזה, הרי שבכל אדם יש את הכוחות והיכולת להגיע עד כדי כך.

וכן להיפך, אם היה אדם כמו הח"ח הרי שכל אדם יכול להגיע לדרגות גבוהות לפי כוחותיו שנתנו לו, אלא שהח"ח המליך את נשמתו על גופו, ושעבד את כל גופו לצורך עבודת הנשמה, ואילו הרשעים עושים ההיפך שהם ממליכים את גופם על נשמתם, ומשעבדים את נשמתם לצורך מלוי תאוותם ורצונותם... ומעתה נאמר דכשהורכב האדם נשמה עם גוף כאחד, הרי שהנשמה זה הח"ח והגוף זה אלקפונא! וכך סגור ומורכב האדם יחד, כל ימי חייו עלי אדמות מלידתו עד יום מותו...

הח"ח ואלקפונא לומדים יחד בבית המדרש ומשתובבים יחד במשחקי הילדים, גודלים יחד ואוכלים יחד וישנים יחד, הכל בשיתוף מלא.

ומה נפלא המראה לראות, איך שהאדם חוזר לבלי שבת מביהכ"ס והח"ח שבו פותח באמירת שלום עליכם, ומקדש על היין בסילודין, וכשאומר "ויכולו השמים והארץ וגו'" נאחו כולו ברגשי קודש, שהרי כל האומר ויכולו כאילו נשתתף בבריאת שמים וארץ.

וכך מסיים הח"ח את הקידוש, ואלקפונא מזדרז להתיישב ושותה מלא לוגמיו יין מתוק וערב לחיך... הח"ח נוטל ידיו ומברך המוציא, ואלקפונא אוכל לתיאבון...

הח"ח מזמר זמירות שבת בדביקות, ואלקפונא נועץ מבטו על מנת הבשר שעל השלחן... וכשהאוכל ערב מאוד לחיך - מתפרץ האלקפונא ורוצה להיות בעה"ב, אבל הח"ח תיכף אומר לכבוד שבת קודש!...

והנה לאחר שמילא את כריסו והתעייף מאוד - לכבוד שבת קודש, עתה כבר אלקפונא הוא זה שלוקח את הסיידור ומברך הוא את ברכת המזון... אח"כ נאבקים מעט זה עם זה, הח"ח רוצה ללכת לביהמ"ד ללמוד, ואלקפונא רוצה לישון שינה עמוקה, בסוף מתפשרים ואלקפונא נופל על הכורסא וקורא את העיתון **לכבוד שבת קודש**!... ומה איפא מטרת האדם ותכליתו עלי אדמות?

הוא אומר לעשות את האלקפונא שבקרבו **לר' אלקפונא**!

ושכל כוחות החומר יתפכו לרצונות רוח, וכולם לעבודת ה' יתברך יכוונו, וכדדרשו חז"ל (ברכות נ"ד) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע. ואותם ארכובות ידיו ושרירי רגליו החזקים וכריסו המלא חוסן, במקום לרוץ לדבר עבירה שיהפכו לרוץ למצוה, ובמקום ליהנות מאווז מפותם... להינות מהוויות דאביי ורבי וכו', וכך לרומם את כל כוחות הגוף ולהעלותם

לרוחניות, ואז יהיה כולו הח"ח, וכך באמת היה הח"ח.

והאיך וכיצד יכול הח"ח להפוך את אלקפונא ולהחזירו בתשובה? לשים לו כיפה קטנה על הראש?... לא מסתבר, אלקפונא מוכן לעבור ג' עבירות עם הכיפה הקטנה! זה לא מפריע לו כלל. אלא מאי?

אם פגע בך מנוול זה משכהו לביהמ"ד! לעמול היטב בתורה, לשון ולחזור, ולייעג את הגוף על עמל התורה, ואז נמצא תרופה לאלקפונא, שלנו, ונהפך לברייה חדשה ממש!

וכדאמרו חז"ל (קידושין ל"ב) "בראשית יצה"ר בראתי לו תורה תבלין", וכשנדייק הלשון נראה שלא אמרו נתתי לו תורה תבלין, רק "בראתי" - בריאה חדשה! ולכן אל נשאל שאלות ונקשה קושיות מה יתן לי הלימוד? מה זה ישנה אותו? רק נדע שכל עוד שלא נטעם טעמה המתוק של התורה, ואיננו אלא כעומדים מבחוק, לא נבין ולא נרגיש כי בריאה אחרת יש כאן.

אך כשנכניס את ראשינו בלימוד התורה, ונטבול את גופינו בארבעים סאה של עמל התורה, אז נרגיש כי נפתח סגור לבנו ונעשינו לאיש אחר, כי כשם שהסומא שנוולד סומא לא יוכל להבין מה זה אור כך גם לא נוכל להבין מה עושה התורה לעמליה - שהרי זו בריאה חדשה.

והנה לפעמים חושב האדם כיון שנבראתי עפר מן האדמה, וכל רצונותי גרועים הם, ולכן אין לי בטבעי נפשי כל טעם בעבודת ה', ואף שבודאי גם נשמת חיים בי, ועל ידה אני יודע את האמת והנכון, אך אינה מוחשית אלא בהכרה שכלית לבד, ולבי בל עמי ורצונותי הפוכים בתכלית מהכרת שכלי, ולכן אינני מתגבר, ומה אעשה?!

והנה חז"ל דרשו את הפסוק "וויצר" - בשני יודין, "אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי" וצריך להבין, מה חידוש לנו חז"ל בזה, הלא דבר פשוט הוא וכל אחד יודע זאת, שיצרי מצערי כשעשה רצון יוצרי, וכן להיפך?

אלא שאכן חידוש גדול חידשו לנו חכמינו ז"ל, שלא תאמר "אוי לי מיצרי" זהו בלב, ואוי לי מיוצרי זה בשכל לבד, ואז תשאל מה אעשה, ושכלי קטן הוא - ולכן איני יכול להתגבר על יצרי. רק דע לך ש"וויצר" בשני יודין, שבאותה יצירה שנוצר בך ההרגש לרע, שלכן מרגיש אתה ש"אוי לי מיוצרי", כך באותה יצירה עצמה ובשוה ממש, נוצר בך ההרגש גם לטוב.

ולכן האמת היא שמחוץ להכרת שכלך של אוי לי מיוצרי, גם מרגיש אתה את ה"אוי לי מיוצרי", ששני יצרים ושני רצונות שוים ניתנו בך, רצון לטוב ורצון לרע, ובידך הבחירה! ואם אינך מרגיש ברצון לטוב, בך האשמה! ותדע שהתרחקת כבר הרבה, ובחרת ברע וכיסית את רצונות הטוב, שהרי מעצם בריאתך נוצרת ב"וויצר" בשני יודין, ביצר הרע ויצר הטוב, שניהם יצרים שווים!

וכמו שאמר פעם אדמו"ר לאחד מחסידיו, מרוב ההתעסקות והמלחמה עם היצר הרע, שוכחים אתם שיש לכם גם יצר טוב! והרי גם הוא "יצר" וגם הוא מלאך, בדיוק כמו היצר הרע! פלאי פלאים!

ומפני שהאדם נברא בשני יצרים שווים, בזה עצמו יבחן אדם עצמו מה מצבו, כלומר: אם האדם מרגיש נטיה יותר לרע, סימן הוא שבאמת כבר החשיך במעשיו הרעים את יצרו הטוב. וכן ההיפך, אם מרגיש נטיה לטוב, סימן הוא שלא החשיך עדיין במעשיו את יצר הטוב, ולמשל, כמו שכשנסועים למרחקים יש לכל אורך הדרך סימנים המציינים את מרחק הדרך שיש עד עיר פלונית, וכמה הוא עוד צריך לנסוע, כך הוא גם ברוחניות שמבלעדי זאת יקשה עליו להתקדם במטרת החיים.

וברוחניות הסימן הוא! את מי מרגיש יותר, האם מרגיש הוא יותר, את ה"אוי לי מיוצרי", או חלילה מרגיש יותר את ה"אוי לי מיצרי"...

שמו נשאל, הרי אמרו חז"ל (זהר ח"א קע"ט) שיצה"ר נקרא מלך זקן, וכיצד זה נתגבר עליו, אכן דע! שהיצה"ר נקרא גם כסיל (מלך זקן וכסיל), ולמה? לפי שכח השכל וההכרה שייכת ליצר הטוב.

ולכן, אע"פ שהיצה"ט עומד כמסכן אל מול היצה"ר, כמו שקראו לו חז"ל ליצר"ט "איש מסכן" אך נדע שמפני מעשיו אנו מסתכלים עליו כמסכן, כי מאחר שגידלנו וטיפחנו וריבנו את המלך הזקן והכסיל הזה, לכך נראה בעינינו יצה"ט כמסכן, אבל גם תדע שקראו לו חז"ל איש וחכם! והחכמה בזויה בעיני מי שהזקן והכסיל שולט עליו.

כלל הדברים, שני יצרים ושני רצונות באדם, יצר טוב ויצר הרע, יצר הרע שולט על הרצונות, ויצ"ט שולט על השכל, ולכן היצה"ר נקרא מלך זקן וכסיל והיצ"ט נקרא איש מסכן וחכם, וזהו הבחירה שביד האדם, האם להגרר אחרי הרצון או להשליט את שכלו על רצונו, ולטפח את רצונותיו אלו - רצונות הטוב!

והאיך יכול האדם להגביר ולטפח את רצונות הטוב שיתגברו יותר מרצונותיו הרעים? הרי אומר, בעסק התורה! וזאת גילו לנו חז"ל בגמ' "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין".

(לב שלום)